

Dijital Tayfa Çizgi Dizisinin “Dijital Okuryazarlığının Bileşenleri” Üzerinden İncelenmesi*

An Analysis of the Dijital Tayfa Cartoon Series with the Components of Digital Literacy

Zehra Dursun, Dr. Öğr. Üyesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi GSF,

E-posta: zehrarts@gmail.com,

ORCID ID: 0000-0002-0659-1150

Ayşegül Çilingir, Arş. Gör. Dr., Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi,

E-posta: acilingir@erciyes.edu.tr,

ORCID ID: 0000-0001-9325-8999

İnceleme Makalesi/Review Article

Öz

Yaşadığımız bilgi ve enformasyon çağında dijital teknolojiler ve dijital medya günlük yaşamın merkezi haline gelmiştir. Özellikle gençlerin dijital teknoloji ile etkileşimlerinin yüksek düzeyde olması dikkat çekicidir. Dijital teknoloji hayatın birçok alanında kolaylık sağlasa da doğru şekilde kullanılmadığında e-güvenlik, sanal zorbalık, internet bağımlılığı, gibi birçok olumsuz durumu da karşıya getirmektedir. Bu nedenle gençlerin dijital okuryazarlığı ve dijital farkındalığının artırılmasının desteklenmesi konusunda birçok proje yapılmaktadır. Bu projelerden biri de TRT Çocuk ekranlarında yayınlanan çocukların çok sevdiği *Rafadan Tayfa* çizgi dizisinden uyarlanan ve Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi tarafından 2020 yılında hazırlanan *Dijital Tayfa* adlı çizgi dizidir. Yapılan çalışmada, *Dijital Tayfa* çizgi dizisi, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından öğretmenler için hazırlanan “Dijital Okuryazarlığı” kılavuzundaki *Dijital Okuryazarlığın Bileşenleri* kapsamında ele alınmıştır. Çalışmada doküman analiz yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın amacı, TRT Çocuk ekranlarında 10 bölüm olarak yayınlanan *Dijital Tayfa* çizgi dizisinde *Dijital Okuryazarlığın Bileşenleri*'nin nasıl işlendiğini tespit etmektir. *Dijital Tayfa* çizgi dizisinin bütün bölümlerinde farklı dijital okuryazarlığı bileşenlerine rastlanılmıştır. Bu bileşenlerden yaratıcı düşünme, bilgi iletişim teknolojileri ve eleştirel düşünme ve değerlendirme bileşenlerinin sık, iş birliği bileşenin daha nadir kullanıldığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler:

Dijital Tayfa,
dijital okuryazarlık
bileşenleri, doküman
analizi

Abstract

Digital technologies and digital media have become the centre of daily life in the information age we live. Especially the high level of interaction of young people with digital technology is remarkable. Although digital technology offers convenience in many areas of life, it also brings many negative situations such as e-safety, cyberbullying, and internet addiction if it is not used correctly. Therefore, many projects are carried out to support the digital literacy and digital awareness of young people. One of these projects is the cartoon series called “Dijital Tayfa”, which is adapted from the children’s favourite *Rafadan Tayfa* cartoon series broadcast on TRT Children’s Screens and was prepared by the Presidency Digital Transformation Office in 2020. In this study, the *Dijital Tayfa* was treated within the scope of the Components of Digital Literacy of the “Digital Literacy Guide” prepared by the Ministry of National Education for teachers. The document analysis method was used for the study. The aim of the study is to determine how the Components of Digital Literacy are processed in the *Dijital Tayfa* cartoon series broadcasted in 10 episodes on TRT Children’s Screens. Different digital literacy components were found in all episodes of the *Dijital Tayfa* cartoon series. Among these components, it was concluded that creative thinking, information communication technologies, critical thinking, and evaluation components were used frequently, while the collaboration component was rarely used.

Keywords:

Dijital Tayfa, digital
literacy components,
document analysis

*Dijital Tayfa Çizgi Dizisinin “Dijital Okuryazarlığının Bileşenleri” Üzerinden İncelenmesi adlı çalışma, 16-18 Mayıs 2022 tarihlerinde gerçekleştirilen CİCMS Sempozyum Kitabı’nda özet metin olarak yer almıştır.

Başvuru Tarihi: 15.03.2023

Yayına Kabul Tarihi: 08.12.2023

Dursun, Z., & Çilingir, A. (2023). Dijital Tayfa çizgi dizisinin “Dijital Okuryazarlığının Bileşenleri” üzerinden incelenmesi. *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi (KIAD)*, (11), 290-308. DOI: 10.56676/kiad.1265786

Giriş

Teknolojinin gelişimi ile birlikte dijitalleşmeye doğru bir dönüşüm görülmektedir. Bu dijital dünyaya uyum sağlamak için bilgisayar, tablet, televizyon, telefon gibi teknolojik araçların yetkin bir şekilde kullanılabilme gerekliliği doğmaktadır. Kullanıcıların bu yetkinliklere sahip olması dijital okuryazarlık kavramıyla tanımlanmaktadır (Bekir Direkçi, 2020).

Bu dijital çağda tüm bireylerin iş ve günlük yaşamını başarılı bir şekilde devam ettirebilmesi için birtakım becerileri sahip olması gerekmektedir. Öğrenme, öğretme, eleştirel düşünme, iş birliği, problem çözme bilgiye ulaşabilme ve yorumlama, sosyal becerileri 21. yüzyılın becerileri olarak tanımlanabilmektedir (Bates, 1999, s. 7). Özellikle çocuklar ve gençlerin dijital dünyaya karşı daha fazla eğilim göstermeleri bu alandaki yeniliklerin avantajlarının yanı sıra zararlarına karşı da bilinçli hareket edilmesini gerekli hale getirmektedir. Bu amaçla, dünyada ve Türkiye’de de dijital okuryazarlık farkındalığı için birçok proje ve akademik çalışmalar yapılmaktadır. Okullardaki eğitim müfredatından ülke genelinde yapılan seminer, sempozyum, çizgi film, sinema, kitap vb. birçok alanda dijital okuryazarlık farkındalığı oluşturmaya yönelik çalışmalar yapıldığını söylemek mümkündür. Eğitsel ve öğrenmeye yönelik içerikleri ile dikkat çeken TRT Çocuk kanalında yayınlanan *Rafadan Tayfa* adlı çizgi filmde uyarlanan *Dijital Tayfa* da bu amaç için yapılan projelerden biridir. Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi tarafından hazırlanan *Dijital Tayfa* serisinde çocuklara internet bağımlılığı, yapay zekâ, güvenli internet kullanımı, sanal zorbalık, dijitalleşen hayat gibi konular ele alınmaktadır. Bu nedenle *Dijital Tayfa* adlı 10 bölümlük çizgi dizi, çalışmamızın örnekleme olarak seçilmiştir.

Çalışma ile ilgili yapılan bazı akademik çalışmalar şu şekildedir; Talan ve Aktürk’ün *Ortaöğretim Öğrencilerinin Dijital Okuryazarlık ve Bilgi Güvenliği Farkındalığı Seviyelerinin İncelenmesi* adlı çalışmada Gaziantep ve Kilis illerinde yaşayan ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık ve bilgi güvenliği farkındalık seviyeleri araştırılmıştır (Talan ve Aktürk, 2021). *Dijital Yerlilerin Gözünden Dijital Okuryazarlık* (Özaydın ve Kumral, 2021) adlı akademik çalışmada 8-10 yaş aralığındaki katılımcıların dijital okuryazarlık farkındalığı, anlamaya çalışılmıştır. *Erken Çocukluk Döneminde Dijital Okuryazarlık* adlı çalışmada da okul öncesi öğretmenlerinin dijital okuryazarlık ile ilgili görüşleri ele alınmıştır (Kardeş, 2020) Konu ile yapılan literatür taraması sonucundan dijital okuryazarlık konusu ile ilgili yapılan benzer araştırmaların öğretmen ve ilköğretim çağı çocukların dijital okuryazarlık farkındalığını tespit etmeye yönelik olduğu görülmektedir. Yapılan bu çalışmada ise dijital okuryazarlık farkındalığının öğretmen ve öğrenciye nasıl öğretildiği sorgulanmaktadır. Çalışmada, doküman analiz yöntemi kullanılarak Milli Eğitim Bakanlığı tarafından öğretmenlere hazırlanan *Dijital Okuryazarlık Kılavuzu* ve ilköğretim çağı çocuklar için Cumhurbaşkanlığı Ofisi tarafından hazırlanan *Dijital Tayfa* adlı çizgi dizinin bütün bölümleri incelenmiştir. Çalışmada MEB tarafından öğretmenler için hazırlanan *Dijital Okuryazarlık Kılavuzu*’nda yer alan dijital okuryazarlık bileşenleri, çocuklar için hazırlanan *Dijital Tayfa* adlı çizgi dizi de var olup olmadığı ve nasıl yer aldığı sorgulanmıştır. Bu çalışmanın günümüzde önemli bir

yere sahip olan dijital okuryazarlık farkındalığı için yapılan akademik çalışmalara kaynak olacağı düşünülmektedir.

Dijital Okuryazarlık

Günümüzde internetin hayatın her alanında kullanılması, insanların dijital bir bakış açısı kazanmasına neden olurken sosyalleşme, eğitim, tüketim gibi alanlar da bu bakış açısı ile yeniden dönmüştür. İnternetin insan hayatında önemli bir yer edindiğini belirten (Sağiroğlu, Bülbül, Kılıç ve Küçükali, 2020, s. 3) internetin yaşamımızın her alanını dijitalleştirdiğini, insanı bu ekosistem içinde mecbur kıldığını ve yaşanan bu dünyayı dijital dünya olarak tanımlamaktadırlar. Dijital dünyanın bu gelişimi beraberinde her alanda olduğu gibi okuryazarlık kavramından hareketle ‘dijital okuryazarlık’ kavramını öne çıkarmaktadır. Dijital kaynaklara erişim ve bunları doğru şekilde kullanabilme yetkinliği olarak değerlendirilen dijital okuryazarı olmak için şu hususlar önemlidir:

- Dijital medyayı doğru şekilde anlamak, tehdit ve risklerinin farkında olmak ve bunlardan uzak durmak.
- Dijital araçları bilinçli, güvenli ve etkin bir şekilde kullanmak
- Dijital ortamdaki veri ve bilgilere eleştirel bir bakış açısı ile bakmak ve değerlendirmek
- Dijital dünyayı bir kültür ortamı olarak düşünmek ve bu bilinçle hareket etmek.
- Sanal dünyayı bir eğitim alanı olduğu bilinci ile hem öğrenmek hem de öğretmek.
- Gizliliği koruyarak içerik üretmek ve paylaşmak.
- Sağlığı etkileyen birçok olumsuz durum ile karşılaşabileceğini bilmek ve önlem almak.
- Etik değerlere uymak ve uyarmak (Sağiroğlu vd. 2020, s. 9).

Alkalai, dijital okuryazarlığın; üretme, dallandırma, duygusal, foto ve görsel becerilerden oluştuğunu ifade etmektedir (Alkalai, 2004, s. 94). Bu beş beceri üzerinden değerlendirme yapıldığında, bu becerilerin bir insanın yaşam içinde yer aldığı alanları kapsadığı görülmektedir. Bu durum bir nevi insanların hayatlarında gerek iş yaşamı gerekse de sosyal hayatlarında dijitalleşmenin etkisinin gün geçtikçe genişlediğini göstermektedir. Bu dijital genişleme içinde kitleler kendilerini dijital dünyada göstermeye, var etmeye çalışmaktadır. Dijital dünyada kendini gerçekleştirmek isteyen insanlar içerikler üreterek bu yapı içerisine dahil olmaktadırlar. 2006 yılında TIME Dergisi'nin kapağında yer alan bilgisayar ekranına “YOU” ibaresi ve altına da yazılan “*Yılın kişisi sizsiniz. Evet siz...*” ibaresini kullandı. “*Bilişim çağının kontrolü sizin elinizde. Kendi dünyanıza hoşgeldiniz (Hürriyet, 2016)*” ifadesi ile internet kullanıcıları bu dijital evrene davet edilmiştir. İnsanoğlunun başlangıcından itibaren insanların en büyük zaaflarından

biri olan unutulmamak, hatırlanmak duyguları dijitalleşme ile daha da kolaylaşmıştır. Türkoğlu, Descartes'in ünlü "*Düşünüyorum, öyleyse varım*" sözünü, dijitalleşme bağlamında şu şekliyle "*Digito Ergo Sum*" (*Dijitalim, öyleyse varım*) olarak günümüzü tanımlamaktadır (Türkoğlu, 2017, s. 3).

Dijitalleşme insanlığın tüm alanlarına nüfuz ederken özellikle genç ve çocuk kitlelerinin bu teknoloji döneminde doğmaları ve bu kavramla büyümeleri onların hayatında dijitalleşmenin öneminin artmasına neden olmaktadır. Eğlence, sosyalleşme, eğitim vb. alanlarda genç ve çocukların bu teknolojilerden maksimum seviyede yararlandıkları ve özellikle de son dönem yaşanan pandemi koşullarında bu kullanımın daha da artarak devam ettiği görülmektedir. Dijital dünyanın bu kadar içinde olan bu kitlelerin ve onların ebeveyn ve öğretmenlerinin bu mecrada yer alan içerikleri daha bilinçli anlamlandırması gerekliliği dijital okuryazarlık kavramının daha geniş şekilde ele alınmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu mecrada dijital okuryazar olmak için ve bu mecranın iyi anlaşılması için "dijital okur-yazar-üretir-dağıtır-satar" olmak da önem kazanmaktadır. Bunun için dijital dünyayı anlamak, üretim ilişkisi içerisine girmek gereklidir (Sağiroğlu vd., 2020, s. 8).

Eğitimde Dijital Okuryazarlık

21. yüzyılda yaşanan gelişmelerle birlikte dijitalleşme önemli bir kavram haline gelmiştir. Çağdaş toplumlarda olması gereken yetkinliklerden birisi de dijital okuryazarlıktır (Kurt ve Kürüm, 2010, s. 22). Dijitalleşmenin öneminin artması beraberinde avantaj ve dezavantajları da beraberinde getirmektedir. Çünkü dijital ortam, içerisinde birçok faydalı bilginin yanında olumsuz birçok içeriği de barındırmaktadır. Bu nedenle dijital medyayı etkin bir şekilde kullanan özellikle gençler için dijital medyayı doğru bir şekilde okuma ihtiyacı doğmaktadır. Bunun yanı sıra okul öncesi çocukların ilk eğitimini evde aldıkları düşünüldüğünde, yetişkinlerin de bu konuda eğitilmelerinin gerekliliğinin önemi artmaktadır. Çocuklar gibi yetişkinler de sadece dijital teknolojiyi kullanarak dijital ortam içerikleri hakkında eleştirel düşünme yetkinliği kazanamamaktadır. İrvan'a göre okullarda yalnızca ekipman sağlamak, dijital ve medya okuryazarlığının gelişmesine yeterli değildir. İnternet ortamındaki dezenformasyonu ayırt edebilmek ve doğru bilgi kaynaklarına ulaşabilmek için teknolojik araçları kullanabilmek önemli bir rol oynamaktadır (İrvan, 2017)

Bates, yaşadığımız çağın becerilerini etkili iletişim, araştırma, öğrenme, sosyal beceriler, eleştirel düşünme, sorunları çözme becerisi, yorumlama gücü, bilgiye ulaşabilme ve kullanabilme olarak tanımlamaktadır (Bates, 1999, s. 7). Bu sebeple çağın eğitim anlayışında, bu becerileri eğitim programlarında da yer alması kaçınılmaz olmaktadır. Çağımız okullarının çoğunda belge yazabilme, aştırma yapabilme, interneti doğru kullanabilme ve e-posta gönderebilme gibi temel becerilerin olması beklenilmektedir. Bu nedenle Türkiye'de de son yıllarda dijital okuryazarlığın öğretilmesine yönelik sempozyum, proje, kitap, medya okuryazarlık dersi verilmesi gibi bir çok çalışma yapılmaktadır.

Bu amaçla 2006 yılında Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) ve Milli Eğitim

Bakanlığı (MEB) ortaklığı ile medya okuryazarlığı projesi hazırlamış ve medya okuryazarlığı dersinin ilköğretim programında seçmeli ders olarak okutulması yönünde çalışmalar başlamıştır. İletişim alanında uzman akademisyenler ile hazırlanan ders içeriği çalışmalarının sonucunda 2006 yılında RTÜK ve Talim ve Terbiye Kurulu (TTK) arasında protokol imzalanmıştır. Bu protokole göre; RTÜK ve MEB tarafından pilot okullarda yapılan anket ve görüşmeler sonucunda, sonrası 2007-2008 yıllarında medya okuryazarlığı dersi, Türkiye’de İlköğretim okullarında seçmeli ders olarak müfredatta yer almıştır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], Talim ve Terbiye Kurulu [TTK] ve Radyo ve Televizyon Üst Kurulu [RTÜK], 2006).

Medya okuryazarlığı dersinin MEB’e bağlı okullarda seçmeli olarak okutulması bu konuda öğretmenlere de büyük görevler düşmektedir. Öğretmenler, yeni iletişim teknolojisi araçlarını kullanmak ve buradaki mesajları doğru analiz etmek zorundadır. Bu amaç ile medya okuryazarlık eğitimi sayesinde gençleri, dijital ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelere adapte olabilecek ve kolaylıkla uyum sağlayabilecektir. Bu bağlamda, MEB Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü ve RTÜK iş birliği ile 31 Ağustos - 04 Eylül 2015 tarihleri arasında Antalya’da gerçekleşen “Medya Okuryazarlığı Dersi ve Öğretim Programı Tanıtım Semineri, *Eğitimde Eleştirel Dijital Okur Yazarlık – Öğretmenden Öğretmene Adlı Elkitabı* (Teyit ve Öğretmen Ağı, 2021), Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Habitat Derneği ve Türk Telekom ortaklığında yürütülen *Dijitalde Hayat Kolay* projesi kapsamında Dijital Okuryazarlık Eğitimi (Habitat Derneği, 2023) ve Güvenli İnternet Merkezinin Açık Kaynak İçerik Üretme Projesi kapsamında *Dijital Okuryazarlık: Araçlar, Metodolojiler, Uygulamalar ve Öneriler* (Sağiroğlu vd. 2020) adlı kitap bu bağlamda yapılan çalışmalara birkaç örnektir. Bunların yanı sıra MEB tarafından son dönemlerde uzaktan eğitim sürecinin de aktif rol alması ile birlikte dijital teknolojileri doğru kullanma ihtiyacına dönük; öğrencilerin dijital ortamı tanımaları için, öğretmenlere ise yol gösterici olması için “Dijital Okuryazarlık Öğretmen Kılavuzu” (MEB, 2020) hazırlanmıştır. Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan kılavuzda geniş kapsamlı bir literatür taraması yapılarak içerik oluşturulmuştur.

Dijital Okuryazarlık Öğretmen Kılavuzu’nda ‘*Dijital Okuryazarlığın Temel Kavramları*’, ‘*Uygulamada Dijital Okuryazarlık*’, ‘*Dijital Okuryazarlığın Bileşenleri*’, ‘*Sınıfta Dijital Okuryazarlığı Teşvik Etmek*’, ‘*Dikkate Alınması Gereken Hususlar*’, ‘*Neler Yapabilirsiniz*’ bölümleri bulunmaktadır. Bu bölümlerde dijital okuryazarlık tanımlanarak, öğretmenlerin orta bir dil aracılığı ile derste öğrencilere dijital teknolojiyi daha nasıl yaratıcı ve eleştirel biçimde kullanabileceklerine dair yöntemler sunulmaktadır.

Kılavuzda “dijital okurluk yeterlik” çerçevesinde belirtilen başlıklar ele alınmıştır. Bu başlıklar şu şekildedir; (MEB, 2020)

- ✓ Temel teknoloji okuryazarlığı
- ✓ İletişim ve iş birliği
- ✓ Güvenlik

- ✓ Dijital içerik oluşturma
- ✓ İnternet okuryazarlığı becerileri
- ✓ Bilgi ve veri okuryazarlığı
- ✓ Problem çözme

Dijital Okuryazarlık becerileri olarak ise işlem becerileri, düşünme becerileri, iş birliği becerileri ve farkındalık becerileri belirtilerek, öğrencilere öğretilmesi amaç edinilmiştir.

Tablo-1: Dijital Okuryazarlık Becerileri

İşlem Becerileri	Düşünme Becerileri	İşbirliği Becerileri	Farkındalık Becerileri
Biliş	Analiz etme	Takım Çalışması	Ahlaki değerlere sahip olmak
Buluş	Değerlendirme	Ağ Oluşturma	Hukuk okuryazarlığı
Sunum	Yaratıcı Düşünme	Paylaşma	Kendini Koruma

Dijital okuryazarlığın çeşitli bileşenlerden oluştuğu belirtilen *Dijital Okuryazarlık Öğretmen Kılavuzu*'nda "Dijital Okuryazarlık", kültürel ve sosyal farkındalık, fonksiyonel beceriler, yaratıcı düşünme, bilgi iletişim teknolojileri, eleştirel düşünme ve değerlendirme, iş birliği, bilgiyi bulma ve seçme yeteneği, etkili iletişim, e- güvenlik bileşenleri üzerinden tanımlanmaktadır. Belirtilen bu bileşenler, dijital okuryazarlığın farklı boyutlarına işaret ederek anlamın oluşturulmasını ve paylaşılmasını desteklemektedir. Bu bileşenler, öğrencilerin ders ile ilgili konuları öğrenirken eş zamanlı olarak geliştirilebilmektedir. Konu bilgisi, bu bileşenler arasında bağ oluşturmakta ve onları içeriklendirmektedir (MEB, 2020).

Şekil-1: Dijital Okuryazarlık Bileşenleri (MEB, 2020)

Yöntem

Çalışmada nitel bir araştırma yöntemi olan doküman analizi kullanılmıştır. Nitel bir araştırma yöntemi olan doküman analizi, basılı ve elektronik tüm materyalleri incelemek ve değerlendirmek için kullanılan sistematik bir yöntemdir. Nitel araştırma yöntemleri içinde yer alan diğer yöntemler gibi doküman analizi de anlam oluşturmak, düşünce ortaya çıkarmak ve deneysel bilgi geliştirmek için verilerin incelenmesi ve yorumlamasını gerekli kılmaktadır (Kıral, 2020, s. 174). Bu amaçla çalışmada öğretmenler için hazırlanan *Dijital Okuryazarlık Kılavuzu* ve ilköğretim çağı çocuklar için Cumhurbaşkanlığı Ofisi tarafından hazırlanan *Dijital Tayfa* adlı çizgi dizisinin 10 bölümü incelenmiştir. *Dijital Okuryazarlık Kılavuzu*'nda yer alan “Dijital Okuryazarlık Bileşenlerinin” *Dijital Tayfa* adlı çizgi dizi de var olup olmadığı, varsa nasıl yer aldığı sorgulanmış, elde edilen veriler analiz edilmiştir.

Çalışmanın Bulguları

Tablo-2: Dijital Tayfa 1. Bölüm Dijital Okuryazarlık Bileşenleri

1. Bölüm “İnternet Kapanı”	
İnternet oyun için uzantının yazılması	Bilgiyi bulma ve seçme yeteneği
İnternete erişim için yetişkin denetim kontrolü	E-güvenlik
Karşılarna çıkan her siteyi tıklamaları	Bilgiyi bulma ve seçme yeteneği
Bütün hesap bilgilerinin çalınması	E-güvenlik
Önlem alamayıp bütün her şeyin fişinin çekilmesi	Eleştirel düşünme ve değerlendirme
Son olarak interneti kullanırken dikkatli olmaları gerektiği konusunda uyarı mesajları	Eleştirel düşünme ve değerlendirme

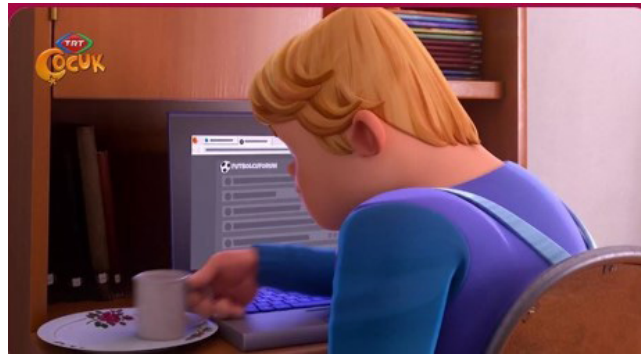
Şekil-2: Birinci Bölüm “İnternet Kapanı”

Dijital Tayfa çizgi dizisinin “İnternet Kapanı” olan birinci bölümde, internet kullanımında güvenlik zafiyetleri konusu ele alınmaktadır. Çocuklar için oluşturulan dijital ortamların sunduğu fırsatlar ve bu ortamlarda karşılaşılabilecekleri tehditlerin ele alındığı bölümde, dijital okuryazarlık bileşenlerinden “e güvenlik” konusunda çocukların farkındalığı artırılmaya çalışılmaktadır. Çizgi dizi kahramanlarından Hayri ve Kamil’in oyun sitelerine girmeye çalışırken sitenin uzantısını bulmaya çalışmaları ve karşılarna çıkan her siteyi tıklamaları ile internette bilgiyi bulma ve seçme yeteneğine

işaret edilmektedir. Aynı zamanda karşılıklarına çıkan tehditler karşısında ne yapacaklarını bilmemeleri ve bu tür durumlarda nasıl önlem almaları gerektiği konusunda yeterli olmamaları eleştirel düşünme ve değerlendirme yeteneğinin eksik olduğunun göstergesi olarak sunulmaktadır.

Tablo-3: Dijital Tayfa 2. Bölüm Dijital Okuryazarlık Bileşenleri

2. Bölüm “Komik mi Şimdi”	
Sosyal medyada yapılan yorumlara ilginin olması	Kültürel ve sosyal farkındalık
İçerik üreticisi olmak	Etkili iletişim- Yaratıcı düşünme
Kütüphane ve ders çalışırken sosyal medyanın takip edilmesi	Bilgi iletişim teknolojilerinin kullanımı
Mizah ve sanal zorbalığın ayırt edilememesi	Kültürel ve sosyal farkındalık

Şekil-3: İkinci Bölüm “Komik mi Şimdi”

Dijital Tayfa'nın “Komik mi Şimdi” adlı ikinci bölümünde, gençlerin sosyal medya kullanımı üzerinde durulmaktadır. Gençlerin sosyal medyada yer alan fotoğraf ve yorumlara büyük ilgilerinin olduğunun anlatıldığı bölümde, sanal zorbalık ana tema olarak kullanılmaktadır. Gençlerin dijital okuryazarlık farkındalığı konusunda ise sosyal medyada yapılan her yorumu beğenmeleri, mizah ve sanal zorbalığı ayırt edememeleri konusunda kültürel ve sosyal farkındalık yetenekleri eksikliği olarak eleştirilmektedir. Bu sanal zorbalık farkındalığı oluşturmak adına çizgi dizide, Hayri karakteri, etkili iletişim ve yaratıcı düşünme bileşenlerini kullanarak içerik üretici rolüyle arkadaşlarını uyarmaktadır.

Tablo-4: Dijital Tayfa 3. Bölüm Dijital Okuryazarlık Bileşenleri

3. Bölüm “Gerçek Sanala Karşı”	
Mert’in telefonda başka bir şey görmemesi- futbolu sanala tercih etmesi	Bilgi iletişim teknolojileri kullanımı
Mert in sorumluluklarını bırakması, hayatı kaçırıyorsun mesajı	Bilgi İletişim Teknolojilerinin Yanlış Kullanımı
Mert’in rüyası - Arkadaşlarının teknolojiye ayak uydurup önemli roller üstlenmesi	Fonksiyonel Beceriler - Yaratıcı Düşünme - Bilgi İletişim Teknolojisi

Şekil-4: Üçüncü Bölüm Gerçek Sanala Karşı

“Gerçek Sanala Karşı” adlı üçüncü bölümde, gençlerin bilgi iletişim teknolojilerini yanlış kullanımı ele alınmaktadır. Çizgi dizide Mert’in gerçek dünyayı unutup sanal dünyaya kendini kaptırması ve böylece hayatı kaçırma üzerinde durulmaktadır. Mert temsili ile birlikte çocuklarda dijital okuryazarlık farkındalığı oluşması için çizgi dizide rüya içinde Mert’in arkadaşlarının bilgi iletişim teknolojilerini doğru amaç için kullanarak fonksiyonel beceriler ve yaratıcı düşünme ile ileride çok önemli meslekler edinebileceği anlatılmak istenilmektedir. Böylece dijital teknolojileri kullanarak iletişim kurarken, gençlerin dijital teknolojiyi bir amaç için kullanıp kullanmadıklarını sorgulamaları desteklenmeye çalışılmaktadır.

Tablo-5: Dijital Tayfa 4. Bölüm Dijital Okuryazarlık Bileşenleri

4. Bölüm “Yanlış Haber Yağmuru”	
İnternette “dönem ödevleri bitti diye” yanlış bir haberin yayınlanması ve yayılması	Eleştirel düşünme ve değerlendirme
Bir haber çok paylaşıyorsa doğru olmak zorunda değil- haber kaynağının araştırılması gerekiyor ifadesi	Bilgiyi bulma ve seçme yeteneği
Yanlış bilginin yayınlanırken bozulduğunun anlaşılması için kulaktan kulağa oyunu oynamalar-	Kültürel ve sosyal farkındalık
İnternete birçok yanlış haberin olması ve inanılması (virüs haberi)	Eleştirel düşünme ve değerlendirme
Arkadaşlarının maskeli olduğunu gören Hayri'nin internette haberin doğru olup olmadığını kontrol etmeden paylaşması-	Bilgiyi bulma ve seçme yeteneği
Yanlış haber paylaşımı sonucunda yetkili kişilere mesaj atılması- özür videosu çekilmesi	Etkili iletişim

Şekil-5: Dördüncü Bölüm “Yanlış Haber Yağmuru”

Dijital Tayfa çizgi dizisinin “Yanlış Haber Yağmuru” adlı dördüncü bölümde, internette hızla yayılan haberler karşısında gençlerin haber kaynağının doğruluğuna inanmaları konu edilmektedir. Bölümde gençlerin bilgiyi bulma ve seçme yetenekleri üzerine durularak, eleştirel düşünme ve değerlendirmeden haberlerin paylaşılması gerektiği konusunda farkındalık oluşturulması hedeflenmektedir. Yanlış bilginin yayınlanırken bozulduğunun anlaşılması için kulaktan kulağa oyununun kullanılması ile kültürel ve sosyal farkındalık dijital okuryazarlık bileşenleri ortaya konmaktadır.

Tablo-6: Dijital Tayfa 5. Bölüm Dijital Okuryazarlık Bileşenleri

5. Bölüm “Otonom Bakkal”	
Otonom aracın kurulması	Fonksiyonel beceriler
Akın, otonom aracının kurulmasını yaparken “Yapay zekâ otonom araçlarının karar süreçlerini etkiliyor” mesajı	Bilgi iletişim teknolojileri- Yaratıcı düşünme
Kamil’in zekâ etiği yüklemeyen dronu çalıştırması-	Yaratıcı düşünme (Olumsuz anlamda)
Dronun bölge taraması ile adrese teslim yapması	Yaratıcı düşünme - Bilgi iletişim teknolojisi
Telefon ile eşleşirse adres bilgisi hafızaya alındığının belirtilmesi	Yaratıcı düşünme - Bilgi iletişim teknolojisi
Yaşanacak sorunlarda yapay zekâ eğitiminin yüklenmesi gerektiği mesajı	Yaratıcı düşünme

Şekil-6: Beşinci Bölüm Otonom Bakkal

Dijital Tayfa çizgi dizinin beşinci bölümü olan “Otonom Bakkal” da bilgi iletişim teknolojisi ile birlikte ortaya çıkan yapay zekâ konusu ele alınmaktadır. Gençlerin yapay zekâ konusunda dijital okuryazarlık deneyimleri dron aracının kurularak bakkalda servis aracı olarak kullanılması ile gösterilmeye çalışılmaktadır. Drone aracı kullanırken bilgi iletişim teknolojilerinin fonksiyonel becerileri, kurulumunda eklenmesi gereken yapay zekâ etiğinin yüklenmesi ise yaratıcı düşünme becerisi ile ilişkilendirilmektedir. Otonomun servis aracı olarak kullanırken bölge taraması ve telefon adres bilgilerine ulaşabilmesi yapay zekânın yaratıcı düşünme ile oluştuğunun gençlere gösterilmesi açısından önemlidir.

Tablo-7: Dijital Tayfa 6. Bölüm Dijital Okuryazarlık Bileşenleri

6. Bölüm “Hayatımız Teknoloji”	
Evde kullanılan akıllı panelin kullanımı:	Fonksiyonel beceriler
Kütüphaneye göz tarama cihazı ile kimlik tanımlanarak girilmesi:	E- güvenlik
Hayri'nin ödevle ilgili bilgileri telefon aracılığı ile bulması, Telefonla ödev yazma:	Bilgiyi bulma ve seçme yeteneği
Mert ile kütüphanedeki kardeşi Akın'ın görüşmesi:	Etkili iletişim
Yeni müzikler keşfetme, filmler izleme, birlikte sanal futbol oyun oynama:	Fonksiyonel beceriler ve kültürel ve sosyal farkındalık
Etkinlik davetleri	Etkili iletişim
Elektrik kesilince günlük rutin işlerin de durması	Fonksiyonel beceriler

Şekil-7: Evde Kullanılan Akıllı Panel

“Hayatımız Teknoloji” adlı altıncı bölümde, gençlerin tüm hayatlarını teknolojiye bağlamaları sonucunda özel yetenekleri kaybetme ve sorumluluklarını yerine getirememesi gibi problemlerle yüz yüze kaldığı gösterilmektedir. Çizgi dizide evde kullanılan akıllı panel ile kolayca her şeyin bulunabilmesi, Hayri'nin ödevle ilgili bilgileri telefon aracılığı ile ulaşması, telefonla ödev yazması, sanal film izleme ve oyun oynama ile gençlerin araştırma bulma kabiliyeti ve fonksiyonel becerilerinin artık kullanılmadığı anlatılmaya çalışılmaktadır.

Bunun yanı sıra teknolojinin imkân tanıdığı sosyal ağlar ile kültürel ve sosyal farkındalık, etkili iletişim gibi olanaklar yakalayan gençlerin elektrik ve internet kesilince rutin işlerini gerçekleştiremediklerinin altı çizilmektedir.

Tablo-8: Dijital Tayfa 7. Bölüm Dijital Okuryazarlık Bileşenleri

7. Bölüm “Geleceğin Meslekleri”	
İnternette gelecekte bazı mesleklerin yok olacağı ve artık her işi bilgisayar, yapay zekâ ya da makinelerin yapacağına bilgisi	Yaratıcı düşünme
Telefonlardan bilgiye ulaşma - insanların bu bilgileri telefonlara yüklemesi	Bilgiyi bulma ve seçme yeteneği
Akın ve sevim meslekler konusunda sunum hazırlamaları	Fonksiyonel beceriler
Sevim’in sunumunda gelecekte var olacak ve kaybolan mesleklerin görüntüleri	Yaratıcı düşünme
İnsan ve makine iş birliği - makinelerin insana yardımcı olması	İş birliği
Akın’ın Sevim’in sunumunu bilgisayarda arkadaşlarını da katarak bir animasyon hazırlaması, bilgisayarlı animasyon:	Bilgi iletişim teknolojileri ve fonksiyonel beceriler

Dijital Tayfa adlı çizgi dizinin ‘Geleceğin Meslekleri’ adlı çizgi dizi yedinci bölümünde, teknolojinin gelişimi ile birlikte meslekler konusunda yaşanan değişimler ele alınmaktadır. Teknolojinin verdiği imkân ve yaratıcı düşünme ile üretilen yeni meslekler oluşacağını bilgisinin verildiği bu bölümde, ayrıca gelecekte makinelerin insan gücüne yardım etmesi ile teknoloji iş birliğinin önemine dikkat çekmektedir. Bölümde Akın ve Sevim’in bu meslekleri tanıtmak için yaptığı sunumlar ile gençlerin fonksiyonel beceriler ve yaratıcı düşünme ile nasıl sunum hazırlayabilecekleri gösterilmeye çalışılmaktadır.

Tablo-9: Dijital Tayfa 8. Bölüm Dijital Okuryazarlık Bileşenleri

8. Bölüm “Genç Mucit”	
Akın karakteri, Geliştir, ‘Uygula ve Paylaş’ yarışmasında ‘Gelecek Geride yani GEGE’ projesi ile çöp ve geri dönüşüm konusuna değinerek bunu oyunlaştırma fikri	Yaratıcı düşünme - kültürel ve sosyal farkındalık
Otonom drone ile bölgenin taranıp atıkların bulunması	Yaratıcı düşünme
Uygulamada toplanan puanlarla fidan ekim bağıışı, sokak hayvanlarına mama, köy okuluna yardım gibi etkinlikler desteklenmesi	İş birliği - kültürel ve sosyal farkındalık
Projenin hazırlanılması ve sunumu	Fonksiyonel beceriler

Şekil-8: Akın’ın Yaptığı GEGE Projesi

“Genç Mucit” adlı bölümde, Akın’ın yaratıcı düşünme ile GEGE projesini yapması, bu proje ile çöp ve geri dönüşüm konusunda kültürel ve sosyal farkındalık oluşturabilmesi ele alınmaktadır. Çizgi dizinin bu bölümünde Projenin hazırlanıp sunulması fonksiyonel becerilerin kullanımı, projenin geliştirilmesi yaratıcı düşünme, uygulamada toplanan puanlarla fidan ekim bağıışı, sokak hayvanlarına mama, köy okuluna yardım gibi etkinlikler desteklenmesi ise iş birliği ve kültürel ve sosyal farkındalık gibi birçok dijital okuryazarlık farkındalığı oluşturan bileşenler kullanıldığını söylemek mümkündür.

Tablo-10: Dijital Tayfa 9. Bölüm Dijital Okuryazarlık Bileşenleri

9. Bölüm “Oltaya Dikkat”	
Futbol tekniklerinin araştırılması	Bilgiyi bulma ve seçme yeteneği
Karşısına çıkan şüpheli siteler giriş yapması ve bedava maç bileti kazandığına inanması	Bilgiyi bulma ve seçme yeteneği
Tıklanması sonucu reklam ve bildirilerin çıkması	E güvenlik
Kamil’in Hayri’nin aksine gereksiz e postları açmaması	Eleştirel düşünme ve değerlendirme
Gelen her mailin açılmaması konusunda uyarılma mesajı	E güvenlik
Web sitelerin kendi adreslerinin kullanılması ve iletişim bilgilerinin o adreslerden kontrol edilmesi gerektiği	Bilgiyi bulma ve seçme yeteneği

“Oltaya Dikkat” adlı dokuzuncu bölümde, internette eski ve etkili saldırı türlerinden olan oltalama saldırı konusu ele alınmaktadır. Çizgi dizinin birinci bölümü olan “internet kapani”nda ele alınan “e güvenlik” problemi, çizgi dizinin bu bölümünde de gereksiz e postaların açılması ve internette karşımıza çıkan şüpheli sitlere giriş yapılması ile ortaya çıktığı şeklinde gösterilmektedir. Araştırma yapılırken web sitelerin kendi adresleri üzerinden aranması yapılması konusunda bilgilendirilmenin yapıldığı bölümde gençlerin internet kullanırken eleştirel düşünme ve değerlendirme ve bilgi bulma ve araştırma seçme yetenekleri sorgulanmaktadır.

Tablo-11: Dijital Tayfa 10. Bölüm Dijital Okuryazarlık Bileşenleri

10. Bölüm “Drone Savaşları”	
Drone uçurulması için yazılım ve kalibrasyon yapılması gerektiği	Yaratıcı düşünme
Cep telefonu ile drone görüntülerinin kayıt altına alınması	Bilgi iletişim teknolojileri
Yazılım yapılmayan dronların başkalarının yaptığı yazılım ile kontrol edilebilmesi	Yaratıcı düşünme
Kendi teknolojinin üretilmesi	Yaratıcı düşünme ve fonksiyonel beceriler

Şekil-9: Drone Yarışları

Drone Savaşları adlı 10. bölümde, otonom olarak uçan insansız hava aracı olan dronların kullanımı ele alınmaktadır. Çizgi dizide, drone kullanmasını iyi bilen Kemal karakterinin dronları kullanırken yazılımın yeniden yapılması ve kalibrasyon yapılması gerektiği bilgisi verilerek gençlerin dijital teknolojinin kullanımında yaratıcı düşünmenin önemine değinilmektedir. Gençlerin arasında yapılan drone savaşlarının cep telefonları ile kayıt altına alınması ise bilgi iletişim teknolojilerinin kullanımı gösterirken, Yazılım yapılmayan dronların yazılım yapılanlar tarafından kontrol alınması yine yaratıcı düşünme bileşenine işaret etmektedir.

Tablo-12: Rafadan Tayfa Dijital Çizgi Dizilerinin Dijital Okuryazarlığının Bileşenleri Tablosu

Dijital Okuryazarlığı Bileşenleri	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	TOPLAM
Fonksiyonel Beceriler			X		X	X	X	X		X	6
Yaratıcı Düşünme		X	X		X		X	X		X	6
Bilgi İletişim Teknolojileri		X	X		X		X				4
Eleştirel Düşünme ve Değerlendirme	X			X		X	X		X	X	6
İş Birliği							X	X			2
Bilgiyi Bulma ve Seçme Yeteneği	X			X		X	X		X		5
Etkili İletişim		X		X		X					3

E-Güvenlik	X				X	X			X		4
Kültürel ve Sosyal Farkındalık	X	X		X		X		X		X	6

Sonuç

Dijital ortam, gençlere bilgiye ulaşma, kendini ifade edebilme, sosyalleşme gibi önemli fırsatlar sunmanın yanı sıra birçok risklere de maruz bırakabilmektedir. Sanal ortamda geçirilen sürenin artması ile birlikte şiddet ve gençler için uygun olmayan içeriklere ulaşabilme gibi olumsuzluklar karşısında gerekli tedbirlerin alınması önemlilik arz etmektedir. Bu amaçla Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi tarafından çocuklarda dijital okuryazarlık ve farkındalık oluşturmaya yönelik 10 bölümden oluşan *Dijital Tayfa* çizgi dizisi hazırlanmıştır. Yapılan çalışmada, *Dijital Tayfa* çizgi dizisi, dijitalleşen toplumda etkin birer dijital okuryazar ve dijital vatandaş olmaları için öğrencileri destekleyebilmesi için hazırlanan *Dijital Okuryazarlık Kılavuzu*'nda yer alan “Dijital Okuryazarlık Bileşenleri” üzerinden incelenmiştir.

Türkiye’de çok ciddi bir izleyici kitlesine sahip *Rafadan Tayfa* çizgi dizisinden dönüştürülen *Dijital Tayfa*, internetin güvenli ve doğru kullanımı, yapay zekâ (Bates, 1999) kullanımı, bağımlılık, sanal zorbalık, sosyal medya, bilgisayar, cep telefonu gibi teknolojiler ile internetin yanlış kullanımının yanı sıra dijitalleşmenin günlük hayata nasıl yansıdığını konu edinmektedir.

Çalışma kapsamında işlenen TRT Çocuk’ta ekranlara gelen ‘*Dijital Tayfa*’ çizgi dizisi; internet kapanı, komik mi şimdi, gerçek sanala karşı, yanlış haber yağmuru, otonom bakkal, hayatımız teknoloji, geleceğin meslekleri, genç mucit, oltaya dikkat, drone savaşları adlı on bölümünde de “Dijital Okuryazarlık Bileşenleri” nden en az birine rastlanıldığı tespit edilmiştir. Bileşenler tablosunda görüldüğü üzere çizgi dizinin çocuklara daha çok interneti doğru amaç için kullanmaları gerektiği üzerinde durduğunu ve çocukların yaratıcı düşünme, fonksiyonel becerilerini geliştirmesi ve doğru karar alabilmesi için eleştirel düşünme ve değerlendirme yönünde farkındalık oluşturmaya hedeflediğini söylemek mümkündür.

Çizgi dizinin bölümlerinde ağırlıklı olarak bilgisayar, akıllı telefon ve tablet vb yeni dijital teknolojisi araçların doğru kullanılmasının yanı sıra bu araçlarda internet, arama motoru, dijital platformlar, e posta gibi işlevlerde bilgiye nasıl ulaşılabileceğini öğrenmek için fonksiyonel becerilerin gelişimine yönelik içerikler de yer almaktadır. Ayrıca bu medya araçları doğru kullanma yöntemleri ile gençleri içerik üretme ve etkili bir iletişim için yaratıcı düşünmeye teşvik edildiğini söylemek mümkündür.

Dijital teknolojiden elde edilen bilginin de sorgulandığı çizgi dizide bilginin analiz edilip, yeniden şekillendirilmesi için eleştirel düşünme ve değerlendirme becerisinin de önemi vurgulanmaktadır. İnternetin sınırsız dünyasında kullanıcıları bekleyen tehlike, tuzak ve olumsuz içeriklere de yer verilen *Dijital Tayfa* çizgi dizisi, güvenlik problemlerine

karşı çocukların internette buldukları materyalin içeriğine karşı tedbiri olmaları gerektiği konusunda onlara uyarılar yapılarak, buldukları bilgilerin güvenilir olup olmadığı konusunda düşünmeleri için teşvik etmektedir. Çizgi dizi, böylece çocuklara bilgi bulma ve seçme yeteneğini geliştirmeleri yönde desteklemektedir.

Sanal ortamda fazla zaman geçirmenin beden ve ruh sağlığını etkilediğine de dikkat çeken çizgi dizi, dijital içeriklerin ve onu anlayışımızı şekillendiren sosyal ve kültürel etkilerinin olduğuna da göstermektedir.

Etik Beyanı: Yazar çalışmanın, etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalar arasında yer aldığını beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarlarına aittir.

Yazar Katkıları: 1. Yazarın katkı oranı %50, 2. Yazarın katkı oranı ise %50'dir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedirler.

Kaynakça

- Alkalai, Y. E. (2004). Digital literacy: A conceptual framework for survival skills in the digitalera. *Jl. Of Educational Multimedia and Hypermedia*, 13(1), 93-106.
- Bates, W. (1999). *Managing technological change colleges: strategies for college and university leaders*. San Francisco: John Wiley and Sons.
- Bekir Direkçi, B. Ş. (2020). Türkçe öğretmenlerinin Türkçe ders Türkçe dersi öğretim programı'nda (2019) yer alan okuryazarlık becerilerinin kazandırılmasına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 3(1), 34-49.
- Çivit, Ozan (Yazar)Fidan, İsmail (Yönetmen). (2020). [Televizyon Dizisi]. TRT Çocuk.
- Habitat Derneği. (2023). Dijital okuryazarlık eğitimi. Erişim adresi: <https://habitatdernegi.org/blog/dijitalde-hayat-kolay-projesi-dijital-okuryazarlik-egitimi/>
- İrvan , A. A. (2017, 6 Haziran). Dijital medya okuryazarlığı nedir? Neden Gereklidir?. Erişim adresi: <https://dijitalmedyavecocuk.bilgi.edu.tr/2017/06/06/dijital-medya-okuryazarligi-nedir-neden-gereklidir>
- Kardeş, S. (2020). Erken çocukluk döneminde dijital okuryazarlık. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 827-839.
- Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak döküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 170-189.
- Kurt, A. A. ve Kürüm , D. (2010). Medya okuryazarlığı ve eleştirel düşünme arasındaki ilişki: Kavramsal bir bakış. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler*

Enstitüsü Dergisi, 2(2), 20-34.

Milli Eğitim Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu ve Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (2006). *İlköğretim medya okuryazarlığı dersi öğretim programı* ve kılavuzu. Ankara. Erişim adresi: https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/193957/mod_resource/content/1/medya%20okuryazarligi%20program.pdf.

Milli Eğitim Bakanlığı (2020). *Öğretmenlere «Dijital okuryazarlık» kılavuzu*. Milli Eğitim Bakanlığı. Erişim adresi: <https://www.meb.gov.tr/ogretmenlere-dijital-okuryazarlik-kilavuzu/haber/22198/tr>.

Özaydın, A.ve Kumral, O. (2021). Dijital yerlilerin gözünden dijital okuryazarlık. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 362-377.

Sağiroğlu, Ş., Bülbül, H. İ., Kılıç, A.ve Küçükali, M. (2020). Dijital okuryazarlık ve ötesi. Ş. Sağiroğlu, H. İ. Bülbül, A. Kılıç ve M. Küçükali, *Dijital okuryazarlık: Araçlar, metodolojiler, uygulamalar ve öneriler* (s. 1-46) içinde. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Talan, T. ve Aktürk, C. (2021). Ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık ve bilgi güvenliği. *KSÜSBD*, 18(1), 158-180.

Teyit ve Öğretmen Ağı. (Ekim, 2021). Eğitimde eleştirel dijital okuryazarlık: öğretmenlerden öğretmene el kitabı. Erişim adresi: https://www.ogretmenagi.org/sites/www.ogretmenagi.org/files/publications/egitimde_elestirel_dijital_okuryazarlik.pdf

Time “sizi yılın kişisi seçti”. (2016, 17 Aralık). *Hürriyet*. Erişim adresi: <https://www.hurriyet.com.tr/>

Türkoğlu, T. (2017). *Digito ergo sum- dijitalim öyleyse varım*. İstanbul: Beyaz Yayınları.